Motion

1983/84:850

Rune Ångström och Kerstin Ekman

Åtgärder för att hindra en utslagning av älvarnas laxbestånd, m. m.

Östersjölaxen har under lång tid utsatts för en kraftig överfiskning. Ursprungligen har beskattningen skett genom fiske på utvuxen lekvandrande lax, som återvänt till älvarna efter några års uppväxt i Östersjön. Huvudparten fångades då i älvarna och en mindre del vid kusten. Havsfisket var länge obetydligt men efter hand som redskap och metoder för detta utvecklats har havsfisket nått en sådan omfattning att det nu är helt dominerande. F. n. fångas ca 80–85 % av all lax i havet och ca 15 % vid kusterna. Endast några få procent når älvarna.

Eftersom havsfisket, till skillnad mot kust- och älvfisket, beskattar växande lax har detta fått svåra konsekvenser förutom att det ryckt undan underlaget för älvfiske och reproduktion. En beskattning av uppväxande lax är både selektiv och icke-selektiv på ett olyckligt sätt. Den ej önskvärda selektionen består i att laxarna fångas bort allteftersom de växer upp. De snabbvuxna individerna med goda arvsanlag fångas ofta först bort. Detta är mycket allvarligt ur genetisk synpunkt.

Havsfisket bedrivs inom områden där Östersjöälvarnas olika laxbestånd är samlade för tillväxt. Beskattningen kan därigenom slå hårt på redan mycket svaga älvbestånd. Den styrning som är möjlig att tillämpa i kust- och älvfisket (t. ex. genom kvoteringar eller fiskeregleringar) så att fisket riktas mot starkare bestånd medan svaga skyddas, kan inte användas i havsfisket.

Detta har nu lett till att laxbestånden i de outbyggda älvarna är allvarligt hotade genom att allt färre laxar har möjlighet att reproducera sig. I vissa älvar är bestånden redan utslagna. Även de utbyggda älvarna har drabbats av svaga återvandringar och i vissa fall är tillgången på avelslax till kompensationsodlingarna helt otillfredsställande för att ett rimligt avelsurval skall vara möjligt.

För våra Norrlandslän har laxfisket mycket stor betydelse. Yrkesfisket vid kusten är ett s. k. kombinationsfiske som är inriktat på flera fiskarter. Fisket efter strömming, torsk, sik etc. kan i regel inte ge full bärgning för utövarna. Laxen fyller då en nödvändig funktion som komplement. I Västerbottens län svarar laxen för i genomsnitt drygt halva årsinkomsten för de yrkesverksamma kustfiskarna.

I älvarna har traditionellt bedrivits laxfiske både för avsalu och till husbehov. Detta har nu raserats och älvfiskarna har fått se hur fisket förlorats utan möjlighet att påverka skeendet, än mindre att de på något sätt kompenserats.

För fritidsfisket är också laxen intressant. Inte minst skulle återuppbyggda laxbestånd i de outbyggda älvarna kunna utnyttjas till rekreationsfiske. I ett

turistiskt utbud skulle det för älvdalskommunerna vara av utomordentlig betydelse i ansträngningarna att utveckla turismen i områdena nedanför fjällen. Sportfiskad lax ger enligt norska studier en samhällsekonomiskt sett flerdubbelt högre avkastning uttryckt i kr./kg än konventionellt fiske, beroende på positiva sidoeffekter för sysselsättningen.

Vid en bedömning av hur laxbestånden bäst kan utnyttjas står det numera helt klart att en optimering av det ekonomiska utfallet förutsätter en återgång från havsfiske på uppväxande lax till kust- och älvfiske efter lekvandrande utvuxen lax. De viktigaste skälen härför är följande:

att lekvandrande lax håller en högre slaktvikt än lax fångad i havsfisket (nära dubbel vikt),

att fångstvärdet stiger inte bara på grund av högre totalavkastning i kg utan också därför att kilopriset är högre för grov lax,

att havsfiskets omkostnader vida överstiger kostnaderna för kust- och älvfisket,

att det pågår ett otillständigt resursslöseri inom havsfisket. Dels genom att lax lossnar och förloras från redskapen vid hemtagningen, dels genom att lax under 60 cm enligt bestämmelserna måste kastas överbord. Dödligheten för dessa är mycket hög. Enligt LFI uppgick denna post under säsongen 1980/81 till inte mindre än ca 15000 laxar vilket är avsevärt mera än vad som f. n. stiger i alla älvar i landet.

Frågan om åtgärder till skydd för laxbestånden har tidigare handlagts av riksdagen. I tre motioner, som behandlats av jordbruksutskottet (JoU 1982/83:7) har problematiken påtalats. Enligt utskottets betänkande ansåg man då fortfarande att problemen till viss del kunde lösas genom fortsatta särskilda smoltutsättningar utöver dem som kraftindustrin ålagts genom vattendom. Sådana utsättningar har tidigare skett och finansierats av dels s. k. EG-medel, dels från prisregleringskassan.

De flesta sakkunniga bedömare anser numera att fortsatta extra smoltutsättningar tvärtom kan innebära risk för en total utslagning av de naturligt reproducerade laxbestånden om ej radikala begränsningar av havsfisket införs. De naturliga laxbeståndens möjlighet att överleva är inte enbart en fråga om att utnyttja kvarvarande potentiella reproduktionsområden. De utgör även en garanti för att kraftindustrins laxodlingar kan fullgöra sina åligganden. Utan den värdefulla genbas som de naturliga laxbestånden utgör är laxodlingens framtid mycket osäker.

Regeringen har under 1983 utsett generaldirektören i fiskeristyrelsen att kartlägga och beskriva den aktuella beståndssituationen och det nuvarande laxfisket i Östersjön. Utredaren anmodas föreslå åtgärder som syftar till att den naturligt reproducerade laxen kan bevaras och att bestånden kan upprätthållas på en nivå som medger ett gott och uthålligt fiske.

Det kan därför förefalla mindre angeläget att ånyo ta upp laxfrågan i en motion. Emellertid har vi från norrländskt håll erfarenhet av att laxfiskefrågorna alltför ofta diskuteras med utgångspunkt i målet att

upprätthålla ett gott havsfiske. Det stora regionalpolitiska värdet i att slå vakt om ett kustnära laxfiske i Norrlandslänen och ett turistiskt sportfiske i älvarna har inte getts nämnvärd betydelse tidigare.

Dessutom har det under senare tid framkommit nya möjligheter för Östersjöns strandstater att radikalt förändra beskattningsmönstret genom tillämpning av s. k. ranching av lax. Försök i den riktningen pågår sedan några år vid Bottenhavskusten genom Umeå universitet. Ranchingförsöken har visat på mycket lovande möjligheter. (PM från institutionen för ekologisk zoologi, Umeå universitet.)

Ett sådant system skulle öppna möjligheter för strandstaterna att i ett kustfiske beskatta landegna bestånd vid laxens återvandring från uppväxtområdena. För att uppnå optimal utdelning av ranching förutsätts dock att nuvarande laxfiske inom uppväxtområdena successivt helt avvecklas. Därigenom skulle på sikt även naturbestånden kunna räddas och återuppbyggas för att på lämpligt sätt beskattas i ett kust- och älvfiske som tidigare skett.

Hemställan

Med hänvisning till vad som anförs i motionen hemställer undertecknade

1. att riksdagen hos regeringen anhåller, att omedelbara åtgärder vidtas för att förhindra en utslagning av laxbestånden i älvarna i enlighet med vad i motionen anförts,
2. att riksdagen hos regeringen anhåller, att internationella förhandlingar med Östersjöstaterna upptas där *enbart* laxfisket behandlas och ej som tidigare då laxen diskuterats som en del i allmänna fiskeförhandlingar,
3. att riksdagen hos regeringen anhåller, att dessa förhandlingar lyfts upp på regeringsnivå på grund av problemets mycket allvarliga art.
4. att riksdagen hos regeringen anhåller, att vid förhandlingarna ej endast diskuteras lösningar av tidigare framförd modell med fångstbegränsningar i havsfisket (TAC) utan även förs in ett nytt förhandlingsalternativ med utbyggd ranching avsett för kustnära fiske på landegna bestånd, jämsides med att det traditionella havsfisket av uppväxande lax successivt helt avvecklas,
5. att riksdagen hos regeringen anhåller, att om så erfordras särskilda förhandlingar upptas med producentländerna Finland och Sovjet angående ranching innan frågan förs vidare till övriga stater.

Stockholm den 18 januari 1984

RUNE ÅNGSTRÖM (fp) KERSTIN EKMAN (fp)

minab/gotab Stockholm 1984 77610